

Ромас Л.М.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології та мовної комунікації

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

**НАРЦИСИЗМ, МАКІАВЕЛЛІЗМ ТА ПСИХОПАТІЯ –
ДОМІНАНТНІ РИСИ ХАРАКТЕРІВ ГЕРОЇВ РОМАНУ
ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА «НІЧ ІЗ ПРОФІЛЕМ ЖІНКИ»**

Анотація. У науковому дослідженні представлені художні особливості творення домінантних рис характерів героїв роману Володимира Даниленка «Ніч із профілем жінки». Основну увагу зосереджено на нарцисичних та психопатичних рисах характерів жителів села Туровець, до яких приходять нічна жінка з метою підштовхнути їх до зміни свого неправильного існування.

Ключові слова: нарцисизм, макіавеллізм, психопатія, психологізм, страх, егоїзм, образ.

Romas L.M. Narcycism, Machiavellianism and Psychopathy – Dominant Features of the Characters of the Heroes of the Novel Vladimir Danilenko «A Night with a Woman's Profile». The scientific research presents the artistic features of the creation of dominant character traits of the heroes of Volodymyr Danylenko's novel "Night with a Woman's Profile". The main focus is on the narcissistic and psychopathic traits of the inhabitants of the village of Turovets, to which a night woman comes in order to push them to change their wrong existence.

Key words: narcissism, Machiavellianism, psychopathy, psychologism, fear, selfishness, image.

«Проза останніх десятиліть була надто успішною, щоб зробити все прозаїчним: і людські почуття, і найтонші словесні мережива, навіть сама фантазія перетворилася на щось брутално-матеріальне, уречевлене. Не лише детективи чи екшени, у яких українські автори здебільшого прагнуть уподібнитися до «найкрутіших» російських чи американських літераторів, а й інтелектуальна проза, за рідкісними винятками, слабує на вульгарне, грубе, зриме. Володимир Даниленко йде супроти течії. Він повертає слову його потрібний позарациональний вимір» [2]. Ці слова сказав Сергій Грабовський про одну з перших книг Володимира Даниленка, але вони актуальні й сьогодні, коли інтернет-мережі чи не щодня публікують рецензії

на новий містичний детектив автора «Ніч із профілем жінки», який можна вважати спробою з'ясувати те, що відбувається в підсвідомості людини, коли вона не може пояснити реальність. Можна стверджувати, що це психоаналітичний роман про появу міфів, забобонів і цілих релігій, у центрі його – харизматичний підліток, який після клінічної смерті став поводитися не так, як його ровесники, захопився релігійно-філософською літературою, зацікавився проблемами моралі й етики.

Тексти Володимира Даниленка не позбавлені експериментальності, він, як і переважна більшість представників сучасного літературного процесу, прагне вразити й подивувати читача творами, побудованими на кросворді або у вигляді родинної хроніки, проте уникає при цьому бруталності, вульгаризації зображуваного. Якщо говорити про творчість Володимира Даниленка в цілому, то хотілося б згадати думку В'ячеслава Шнайдера про три етапи художньої еволюції Володимира Даниленка: містичний, реалістичний, сатиричний. Автор розвідки стверджував, що під час читання його творів часто здається, що написане належить трьом різним авторам. «У містичній прозі Даниленко виступає глибоким містиком, у реалістичній – суворим реалістом, що відображає правду життя, у сатиричній – безжальним і в'їдливим суддею, що знімає маски лицемірства й показного благополуччя» [45, с. 184–187].

Події роману «Ніч із профілем жінки» відбуваються в 70-і рр. ХХ століття в селах навколо Житомира, коли КДБ стежив за кожною дорослою людиною. Але тут у центрі уваги спецслужб і преси, яка тоді виконувала роль ідеологічного наставника, такого собі контролера за інакомисленням, опинилися саме підлітки. Сюжет роману розвивається дуже стрімко, що не дозволяє читачеві зрозуміти, хто стоїть за появою загадкової нічної жінки, щоразу вибагливішої у виборі своїх жертв. Спочатку це були діти, потім дорослі, які мали проблеми з мораллю. Таємнича незнайомка почергово зустрічалася то з сімейним деспотом, то з жінкою легкої поведінки, то з симулянткою хвороби... Після таких зустрічей люди починали вважати, що ця жінка з'явилася в їхньому селі для того, щоб вказати їм на неправильне суспільне і релігійне життя. Та й у самому Туровці сталися помітні зміни: «З появою нічної жінки все ожило й активізувалося, ніби в застояне віковичне болото хтось кинув дріжджі, і з цього болота почало вилазити таке, чого ніхто не сподівався» [1, с. 154].

Закцентуємо нашу увагу на образах-персонажах, в яких простежується те, про що зараз говорять психологи всього світу, а саме темна тріада особистості, у характері якої органічно поєднуються три основні риси: нарцисизм, макіавелізм і психопатія. У людини з темною тріадою домінує

якась одна з трьох рис, а дві інші її доповнюють. Нарцисизм і психопатія мають одну основу, яка по-різному проявляється. Нарциси і психопати – ніби рідні брати. У них немає емпатії, совісті, вони ні до кого не прив'язуються, не здатні любити, відчувати біль інших людей, вони брехливі й жорстокі. Тільки садизм у нарциса проявляється на рівні морального насильства, а психопат схильний і до моральної, і до фізичної агресії. Якщо нарцис постійно переживає тривогу і боїться втратити свій нарцисичний ресурс, до якого відносить людей, біля яких він підживлюється позитивними і негативними емоціями, грошима, зв'язками, соціальним статусом, то в психопата немає почуття тривоги, і в цьому його найбільша небезпека. Нарцис не стане вбивати або калічити людину, бо боїться відповідальності, а психопат в пориві люті може це зробити. Крім того, нарцис постійно потребує захоплення і підтримки своєї публічної грандіозності. Водночас і в нарциса, і в психопата є ознаки макіавеллізму, тобто схильність до маніпуляцій іншими людьми заради вигоди. Цю рису психологи назвали на честь італійського філософа і державного діяча Ніколо Макіавеллі, що в своїх філософських трактатах дає «злі поради тиранам, щоб допомогти їм утримати владу». Якщо в характері людини домінує злісний нарцисизм, то в неї автоматично є і макіавеллізм, і психопатія, а в психопата є нарцисичні риси.

У романі «Ніч із профілем жінки» грандіозним нарцисом є панна, яка ніяк не може скласти собі ціни й вийти заміж. Через свою нарцисичну природу вона не може до когось прив'язатися й полюбити, тому залишається самотньою. Жінка маніпулює почуттями чоловіків, висуває їм завищені вимоги, знаючи, що вони їх ніколи не виконають, вона боїться, що в шлюбі стане залежною від чоловіка і втратить контроль над своїм життям. Нарциска нудна сама, і їй швидко набридають і стають нудними стосунки з будь-яким чоловіком. Господь у романі карає панну тим, що перетворює її на гриб з пряним трупним запахом. Жінка, в естві якої домінує нарцисичний розлад особистості, – Сва Розпутна. Грандіозний нарцис – це упир, якому постійно потрібні свіжі чужі емоції, бо своїх він не має. У Сви ця риса проявляється в нарцисичному циклі – постійній зміні партнерів. Туровецька блудниця «була ... в тому віці, коли жінки найбільше подобаються чоловікам – і молодим, і середнього віку, і старшим. І не просто подобалася, а чоловіки за нею дуріли» [1, с. 108]. Щовечора вона проводила певний ритуал, від якого «простір навколо її хати і всього Туровця намагнічувався, а з навколишніх сіл до неї «починали йти чоловіки, їхати кіньми, на велосипедах, мопедах, мотоциклах, легкових і вантажних автомобілях, тракторах, військових джипах, автобусах. Усю ніч шкрябалися в її вікна,

стукали, гукали, просили впустити» [1, с. 109]. Її макіавеллізм проявлявся в тому, що вона маніпулювала своїми чисельними коханцями, беручи від них борошно, крупу, горіхи, полуниці, агрус, виноград, і, звісно, їхні почуття. У Єви Розпутної є її прояви садизму, своєю зневагою і брутальним відштовхуванням вона доводить Юхима Бочку до самогубства.

Поєднання нарцисизму і макіавеллізму простежується і в Ольги Кравчук, що маніпулює своїм чоловіком і неповнолітніми доньками, зваливши на них усю домашню жіночу роботу, а їм говорить, що в неї хронічні хвороби, і постійно їздить по лікарях, які не можуть встановити її діагноз. Але вона почувалася абсолютно здоровою в жіночій компанії: «Її захоплювали плітки, покупки, жіночий одяг, нова побутова техніка, а найменше її цікавили чоловік і доньки. Ходила вона з ковінкою, а коли запитували, що в неї болить, відповідала: я дуже хвора жінка» [1, с. 39].

Темна тріада особистості яскраво представлена в образі Микольця Кравчука, в якому органічно поєднуються нарцисизм, психопатія, макіавеллізм. Кравчук змушує Вічу чистити рукавами сорочки свої черевики, нести за нього рюкзак і говорити всім, кого зустріне на шляху додому, що він дурень. Усе це Віча робить заради цигарки і бажання прислужити старшому хлопцю у формі моряка. Як усі нарциси, Кравчук стежить за своїм одягом, зачіскою, він нього завжди пахне одеколоном і він пихато проходить повз молодших за себе хлопчаків. Микольця любить садизм і отримує задоволення від знущань над емоційно залежним він нього Вічею Нагорнюком.

Ознаки темної тріади особистості простежуються в образі директора школи Костя Денисюка, нарциса, що пишається своєю посадою. Він жорстокий, насолоджується знущаннями, а отже, у нього є й риси психопата. Денисюк схильний до маніпуляцій підлеглими, змушує їх обслуговувати його патологічні нахили і влаштовувати в Туровці вечірню комендантську годину. Психопатом у романі є Аркадь Кушнір, який постійно б'є свою дружину і дітей. Нарцисизм і схильність до маніпуляцій у ньому мають додаткові прояви, що доповнюють його деспотизм. Поєднання нарцисизму й садизму відчувається і в образі Костя Барзишиного, який заради того, щоб утвердитися серед своїх ровесників, вимащується грязюкою і голий вискакує з жита, лякаючи дівчат.

За задумом автора й уведена в сюжет роману нічна жінка, місія якої полягає у стриманні жителів Туровця від токсичних нахилів. Вона обирає жертвами тих людей, яких вразили хворобливий нарцисизм, жорстокість та схильність до брехні й маніпуляцій. І ця терапія виявляється ефективнішою від проповідей священника і сеансів психотерапевта.

Література

1. Даниленко В. Ніч із профілем жінки. Львів : Академія, 2021. 224 с.
2. Даниленко В. Сон із дзьоба стрижа. Львів : ЛА «Піраміда», 2006. 384 с.
3. Шнайдер В. Письменник, що сказав жорстоку правду. *Кур'єр Кривбасу*. 2005. №10. С. 184–187.

Сенько Я.В.

*вчитель російської та української мови і літератури
Червонський заклад загальної середньої освіти
Генічеської міської ради*

**САТИРА ЛЕСЯ МАРТОВИЧА:
ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ МАНЕРИ ПИСЬМЕННИКА**

***Анотація.** У статті представлено інформацію про сатиричні твори Леся Мартовича. Акцентовано увагу на особливостях його творчої манери під час написання творів, де помітна сатира та іронія. Головною рисою, що визначає специфіку художньої манери Мартовича, є сатиричне змалювання дійсності. Наголошено на тому, що оповідання Леся Мартовича часто сприймалися його сучасниками як злободенні художньо-публіцистичні документи часу.*

***Ключові слова:** сатира, іронія, творча манера, викриття, оповідання.*

***Senko Ya. Satira Lesia Martovycha: Features of the Writer's Creative Manner.** The article presents information about the satirical works of Lesya Martovych. Emphasis is placed on the peculiarities of his creative style when writing works, where satire and irony are noticeable. The main feature that determines the specifics of Martovych's artistic style is a satirical depiction of reality. It is emphasized that Les Martovych's stories were often perceived by his contemporaries as topical artistic and journalistic documents of the time.*

***Key words:** satire, irony, creative manner, exposure, story.*

Лесь Мартович – письменник яскраво тенденційний. Художнє слово для нього було різною зброєю у боротьбі за соціальне й національне визволення українського народу, за його духовне розкріпачення. З цього погляду Лесь Мартович був агітатором, який в найтяжчі для народу часи страждав його болями й муками.